

Л.О. Згалат-Лозинська

д. екон. наук, доцент

ORCID: 0000-0002-2063-5738

*Київський національний університет будівництва і архітектури,
м. Київ, Україна*

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ В БУДІВНИЦТВІ

Актуальність теми. Державно-приватне партнерство в сучасних умовах є достатньо дієвим економічним механізмом. Як показує світова практика, в останні роки в країнах Західної Європи спостерігається сталий розвиток проєктів державно-приватного партнерства щодо активізації інноваційної діяльності будівництва. Розвиток державно-приватного партнерства є актуальним, оскільки завжди є потреба в модернізації вже зношеної інфраструктури, забезпеченні доступності послуг, економії бюджету тощо. Вартість суб'єктів будівництва та інфраструктури, створеної в рамках державно-приватного партнерства, помітно зростає і в перспективі.

Управлінський облік та контроль у будівництві має спиратись на комплекс важелів, одним з головних серед яких стосується фінансово-інвестиційних питань співпраці державних інституцій та суб'єктів будівництва. Особливо це актуально для повноцінного розвитку населених пунктів на основі виважених підходів до функціонального районування середовища міст, сіл, селищ та забезпечення мешканців не лише житлово-комунальною, але й соціально-побутовою, освітньо-культурною, транспортно-комунікаційною, адміністративно-управлінською, торговою, лікувально-оздоровчою, фізкультурно-спортивною інфраструктурою, в поєднанні з комфортними ландшафтно-рекреаційними зонами.

Основним завданням органів державної влади при виконанні проєктів державно-приватного партнерства є створення більшої доступності для надання суспільних послуг. Досягнення цієї мети здійснюється наданням більш дешевих послуг, що надаються приватним бізнесом, та можливістю більш швидко здійснювати інновації, підвищувати ефективність розвитку будівництва.

Ще однією метою держави в рамках державно-приватного партнерства (ДПП) стає передача приватному інвестору ризиків, пов'язаних з будівництвом, проектування, фінансуванням та плануванням самого об'єкта будівництва, а також його подальшою експлуатацією. Основною ж метою приватного сектора є досягнення

максимального прибутку від проектів в рамках співпраці з органами державної та муніципальної влади та отримання результату у вигляді переважно соціального ефекту (розвитку соціальної, оздоровчої, освітньої інфраструктури, тощо) на основі участі в плануванні та контролі за розподілом державних коштів, які формуються в тому числі за рахунок цих приватних організацій.

Цілі держави при використанні механізму ДПП мають бути орієнтовані перш за все: на підвищення рівня життя населення, сприяння розвитку «людського капіталу»; соціально-економічний розвиток регіонів; усунення структурних обмежень економічного зростання; сприяння підвищенню конкурентоспроможності вітчизняних підприємств й зміцнення їх позицій на внутрішньому та зовнішньому ринках. Цілі бізнесу, що задіяні у механізмі ДПП полягають у: розширенні простору для вільного руху капіталу, його проницненні у ті сфери, які раніше були для нього недоступні; залучення бюджетних коштів для здійснення проектів будівництва; розширення можливостей для отримання кредитів під проекти від різних фінансових організацій за рахунок отримання державних гарантій; полегшення роботи з органами влади й управління за рахунок участі держави у проектах, в тому числі й отримання ліцензій, необхідної дозвільної документації; створенні позитивного іміджу підприємства.

Основний аспект розвитку ДПП полягає в тому, що державна влада визначає, в яких послугах, роботах та інфраструктурі країна має потребу, а приватний бізнес висуває свої пропозиції, які повинні найбільшою мірою відповідати вимогам держави.

На жаль, сучасний стан державно-приватного партнерства в Україні демонструє те, що місцеві органи державної влади як замовники під впливом будівельного лобі та корумпованих чиновників від влади нерідко стають на неправовий шлях вирішення проблем існування та розвитку міст, сіл, селищ. На тлі гасел про «соціально, економічно й екологічно збалансований сталий розвиток, формування економічного потенціалу та повноцінного життєвого середовища для сучасного та наступних поколінь» фактично здійснюється спроба легітимізації незаконних дій влади та земельно-будівельних зловживань, коли заради власних інтересів і збагачення грубо ігноруються інтереси існування та розвитку мешканців населених пунктів, їх конституційних прав на здорове, комфортне і благополучне середовище життя.

Особливо ця проблема гостро постає з реалізації стратегії розвитку крупних міст. Стимування територіального розростання міста для зменшення навантажень та витрат на інженерно-транспортну

інфраструктуру веде до прямо протилежних результатів, що в реальності демонструє колапс міського середовища і інженерно-транспортної інфраструктури міста. Така безконтрольна забудова призводить, в першу чергу, до підриву державності. Задеклароване «раціональне використання вільних земельних ресурсів, деградованих промислово-складських та інших територій» перетворюється у масове знищення озелених, рекреаційних і природно-заповідних територій, руйнування сформованих виробничих зон, екологічне небезпечне переуцільнення житлових територій, тощо.

Підтверджують недієвість механізму взаємодії органів влади та бізнесу в контексті інноваційної діяльності будівництва і дані міжнародних рейтингів – згідно рейтингу Світового банку Doing Business-2021 (описує ведення бізнесу) з 190 країн Україна посідає тільки 71 місце. При цьому, погіршення зафіксував Світовий Банк за такими двома критеріями як: отримання будівельних дозволів та сплата податків [1].

На нашу думку, для вирішення вищезначених проблем ДПП необхідно долучати кваліфікованих фахівців будівельної галузі громадських організацій, зокрема нині діючу Громадську раду при Державній архітектурно-будівельній інспекції (ДАБІ) України, що є колегіальним консультативно-дорадчим органом. Діючий інститут кваліфікованих фахівців Громадської ради при ДАБІ може надавати органам архітектурно-будівельного контролю пропозиції щодо інноваційної діяльності в галузі будівництва, а також аналітичні матеріали, висновки, здійснювати громадський моніторинг діяльності центрального апарату, територіальних органів ДАБІ. На нашу думку, необхідно проводити фахові консультації для фахівців цієї Громадської ради, а також розробити найбільш дієві механізми для реалізації їх повноважень. Ми переконані у тому, що інститут громадських фахівців (які мають освіту за професійним спрямуванням «Будівництво та архітектура» і досвід роботи у містобудівній діяльності не менше 3 років) є найбільш ефективним інструментом підвищення прозорості роботи органів державного архітектурно-будівельного контролю. Головне, щоб такі громадські інститути не були сформовані за ініціативи цієї ж державної влади (яка сама наразі повністю вражена корупцією).

Задля унеможливлення корупції всі демократичні інструменти контролю та впливу на діяльність державних структур влади, на наше переконання, повинні бути створені у форматі самоорганізації представниками активної частини громадянського суспільства на базі територіальних громад (без представників влади, працівників бюджетної сфери, споживачами послуг яких є представники громади), щоб мати можливість об'єктивно оцінювати результати діяльності ДПП. Таке

співробітництво буде відбуватися з метою досягнення соціального некомерційного ефекту. Але виникає головна проблема функціонування такого демократичного інструменту – юридична підстава врахування державною владою висновків та оцінки діяльності громад.

У механізмі ДПП застосування нових сучасних підходів до державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду необхідно враховувати роль об'єднаних територіальних громад на засадах громадської участі як головного споживача та зацікавленої сторони. Як зацікавлена сторона територіальна громада, яка так чи інакше відчує та раціонально оцінить результати діяльності ДПП (як позитивні або негативні) [2, с.61-62]. Крім того, активізація діяльності в будівництві безпосередньо може бути пов'язана з розширенням фінансування за кошти місцевих інвесторів територіальних громад, які можуть забезпечувати контроль за повноцінним використанням як власних, так і державних коштів.

Таким чином, незважаючи на недостатньо дієвий механізм ДПП щодо управління містобудівною діяльністю та будівництвом в Україні, за умови його удосконалення він залишається найбільш ефективним інструментом залучення інвестиційного капіталу. ДПП є альтернативою приватизації соціально значущих сфер економіки, сприяє залученню приватних інвестицій з одночасним збереженням державної (комунальної) власності. Налагодження механізму співпраці громад (як головного споживача) з органами державної влади передбачає те, що задовольняються інтереси всіх сторін партнерства: територіальних громад щодо отримання достатніх і якісних будівельних робіт, приватного партнера як суб'єкта підприємницької діяльності щодо отримання стабільних прибутків, зменшується навантаження на державний та місцеві бюджети.

Список використаних джерел:

1. Doing Business-2019. Training for Reform. : http://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB_2019-report_web-version.pdf
2. Берданова О.В., Вакуленко В.М., Гринчук Н.М., Колтун В.С., Куйбіда В.С., Ткачук А.Ф. Управління розвитком об'єднаних територіальних громад на засадах громадської участі: навч. посіб. К., 2017. 129 с.
3. Тормосов Р. Огляд міжнародного досвіду запровадження економічних механізмів дпш задля реалізації інфраструктурних проєктів. *Управління розвитком складних систем*, (44), 152–158.